

Н. В. Цуркан

Головне управління статистики в Миколаївській області

Л. К. Антипова, доктор сільськогосподарських наук

Миколаївський національний аграрний університет

РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ

Досліджено стан насінництва багаторічних трав за період 2007–2011 рр. в Україні. Визначено питому вагу різних видів трав у структурі посівних площ насінників.

Ключові слова: багаторічні трави, зібрана площа, валовий збір насіння, урожайність, високопродуктивні сорти, рентабельність.

Постановка проблеми. Селекціонерами нашої країни створюються високопродуктивні сорти багаторічних трав, зокрема конюшини, люцерни, еспарцету, буркуну і цілої низки багаторічних злакових трав для кожної ґрунтово-кліматичної зони, які можуть сприяти підвищенню продуктивності цих кормових культур та поліпшенню якості кормів для тварин. Видатні досягнення селекціонерів повинні бути реалізовані у виробництві, тому що насінництво є продовженням їх кропіткої роботи. Розвиток виробництва насіння багаторічних трав є важливим фактором підвищення ефективності тваринництва і зміцнення кормової бази, тому дослідження стану насінництва цих культур, шляхів його покращання є актуальними питаннями сьогодення.

Умови і методика проведення досліджень. Матеріалом для наведеної статті слугували дані Держстату України та результати власних досліджень і спостережень. Дослідження розвитку виробництва насіння багаторічних трав виконували із застосуванням економіко-статистичного, розрахунково-конструктивного, абстрактно-логічного та монографічного методів досліджень.

Результати досліджень. У більшості природно-економічних зон країни найбільш ефективними кормовими культурами є багаторічні трави. Розраховано за даними Держстату України, що у середньому за 2007 – 2011 рр. відведено було 34,3 тис. га площ для збору насіння цих трав. За період з 2007 р. до 2010 р. відмічено зменшення площ насінників багаторічних трав від 43,9 до 26,6 тис. га (на 39,4%). У 2011 р. їх кількість порівняно з попереднім роком підвищилася на 6,4% і складала 28,3 тис. га. Водно-

час порівняно з 2007 р. площі під насінниками цих трав зменшилися на 35,5% (табл.).

Основні показники виробництва насіння багаторічних трав в Україні

Показник	Роки					Середнє	2011 р. до 2007 р., %
	2007	2008	2009	2010	2011		
Загальна зібрана площа, тис. га	43,9	39,0	33,6	26,6	28,3	34,3	64,5
Валовий збір насіння, тис. ц	110,3	129,5	103,2	88,9	99,7	106,3	90,4
Урожайність насіння, ц/га	2,5	3,3	3,1	3,3	3,5	3,1	140,0

Зазнав змін і показник валового збору насіння за вищезгаданий період. Якщо у 2007 р. (вкрай несприятливому за погодними умовами для формування насіння) зібрали всього 110,3 тис. ц посівного матеріалу трав, то у більш сприятливому за фактором зволоження 2011 р. – на 9,6% менше (99,7 тис. ц).

Відомо, що багаторічні бобові трави формують різний урожай як надземної (листочкової) маси, так і насіння. За досліджені роки найвищою сформована була урожайність насіння еспарцету. Вона коливалася в межах 6,2 ц/га (2009 р.) – 5,0 ц/га (2007 р.) і в середньому за п'ять років (2007 – 2011 рр.) склала 5,8 ц/га. Значно нижчою насінневою продуктивністю володіють рослини люцерни. Урожайність її варіювала на рівні 1,6 (2007 р.) – 2,7 ц/га (2011 р.) і в середньому за п'ять років становила 2,0 ц/га. Найменшим цей показник відзначено за вирощування конюшини – 1,2 (2008 р.) – 1,8 ц/га (2010 р.). Середнє його значення за досліджувані роки склало 1,5 ц/га. Дещо вищим рівнем насінневої продуктивності, порівняно з конюшиною, характеризуються лукопасовищні трави: урожайність насіння в середньому за п'ять років (2007 – 2011 рр.) становила 1,7 ц/га.

Визначено, що найбільш розповсюдженою в нашій країні серед багаторічних бобових трав є люцерна, питома вага площі якої у структурі загальних посівних площ трав на насіння є найбільшою і до того ж зростає за роками. Перевагу за розповсюдженням серед трав має і еспарцет (рис. 1).

Водночас площі насінників люцерни, як і інших трав, зменшуються. Цей процес обумовлено істотним скороченням площ багаторічних трав як на сіно, так і на зелену масу. За розрахунками [1], частка цих культур на кормові цілі у загальній посівній площі країни складала у 2011 р. лише 4% від площі ріллі за рекомендованої норми 8 – 10%.

Істотною причиною низького рівня насінневої продуктивності трав є використання старовікових травостоїв, обмеження і навіть відсутність внесення мінеральних добрив через їх дороговизну. Практично немає у південних регіонах країни посівів багаторічних трав на зрошенні. Не застосо-

вують у господарствах такий ефективний спосіб як широкорядна сівба трав у безпокровних посівах. Недостатньо забезпечені технікою для вирощування насіння трав навіть державні підприємства. Відсутні також спеціалізовані сівалки для дрібнонасінних культур, комбайни для збирання насіння трав, насіннеочисні машини тощо.

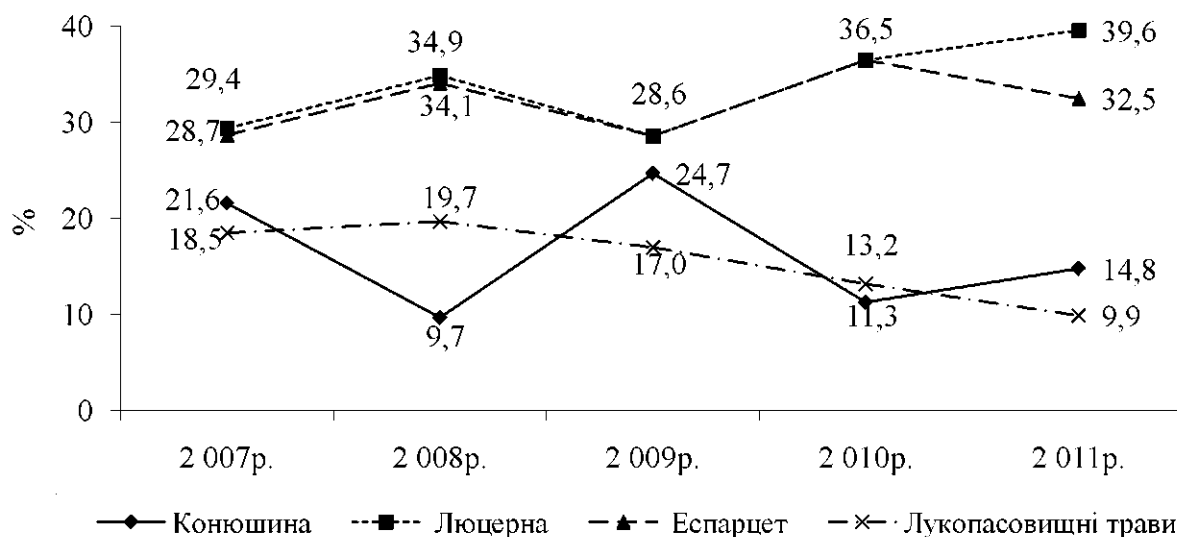

Рис. Питома вага площ багаторічних трав на насіння у структурі загальної посівної площі насінників трав в Україні, %

Проте, за впровадження у виробництво наукових розробок і ефективних технологічних прийомів окремі спеціалісти агроформувань збирають урожай насіння трав у 3 – 5 разів вищий порівняно з іншими агропідприємствами і з середнім значенням для України та отримують вагомі прибутки, тому що вартість посівного матеріалу, у зв'язку з його нестачею, досить висока.

Договірна ціна за 1 тону насіння люцерни, сортів, які були районовані в країні в середині ХХ століття, у даний час складає 30,0 – 35,0 тис. грн., а добазового та базового насіння селекційних сортів нового покоління – 60,0 – 105,0 тис. грн. [2]. За результатами досліджень [3], рентабельність насінництва люцерни в агроформуваннях за врожайності 2,5 – 3,0 ц/га на початку поточного століття складала 150 – 300%.

За даними вчених Кримського СГІ [4], рівень рентабельності при вирощуванні люцерни на насіння на неполивних землях коливався в межах від 90 до 329% і залежав від способу сівби, густоти посіву, сорту та віку травостою.

У теперішній час у Реєстрі сортів рослин придатних для поширення в Україні нараховується 9 сортів люцерни мінливої, 2 сорти еспарцету виколистого, близько 30 сортів конюшини, значна кількість сортів різних багаторічних злакових трав, які в основному створено вітчизняними вчени-

ми-селекціонерами. Проте вагомих досліджень щодо формування продуктивності такої кількості рекомендованих сортів не проводилося. Тому у виробництві використовують лише окремі з них для розмноження посівного матеріалу багаторічних трав.

Дослідженнями, проведеними в Миколаївському інституті АПВ на неполивних землях, було встановлено, що собівартість 1 ц насіння за використання насінника люцерни упродовж трьох років коливається в межах від 724,2 (сорт Зарниця) до 797,8 грн. (сорт Радуга), а рівень рентабельності складає 245,2 і 213,4%, відповідно [5].

Висновок. Встановлено зменшення площ, валових зборів насіння багаторічних трав. Для поліпшення розвитку виробництва сіна і зелених кормів з цих культур, потрібно насамперед збільшити площі їх посівів. Важливо впроваджувати у виробництво інтенсивні енергоощадні технології, які б забезпечували підвищення насінневої продуктивності трав, а отже і підвищення валових зборів посівного матеріалу. При цьому використовувати сорти адаптовані до конкретних ґрунтово-кліматичних зон, вносити оптимальну кількість добрив відповідно до наукових рекомендацій. На Півдні України доцільним є впровадження краплинного зрошення у широко-рядних посівах. Ці заходи будуть сприяти зростанню ефективності господарювання агропідприємств, поліпшенню кормової бази тваринництва, показників родючості ґрунту, росту добробуту населення.

Бібліографічний список

1. Цуркан Н. В. Стан і тенденції розвитку виробництва багаторічних трав у південному Степу України / Н. В. Цуркан // Корми і кормовиробництво. Міжв. темат. наук. зб. – Вінниця, 2012. – № 74. – С. 48 – 52.
2. Ресурсоощадні технології вирощування люцерни на насіння в південному Степу України: Наук.-метод. рек. / Авт. : Вожегова Р. А., Сахно Г. В., Голобородько С. П., Тищенко О. Д., Антипова Л. К., Коковіхін С. В. і ін. – Херсон: “Айлант”, 2012. – 84 с.
3. Петков В. Многолетние бобовые травы – залог здоровья почвы и успешного хозяйствования / В. Петков, М. Лутонина // AGRO Вісник України. – 2008. – № 4 (27). – С. 34 – 35.
4. Николаев Е. В., Гачков И. М., Дударев Д. П. Многолетние травы на Крымском полуострове. – Симферополь. – 2005. – 165 с.
5. Антипова Л. К. Виробництво насіння люцерни в Степу України : моногр. / Л. К. Антипова. – Миколаїв : МДАУ, 2009. – 227 с.